

Cite: Kalashnikova, Tetiana (2024). Doslidzhennia evoliutsii teorii rezylentnosti u zastosunku do terytorialnykh system [Study of the Evolution of the Theory of Resilience in Application to Territorial Systems]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika — Demography and Social Economy*, 4 (58), 65–78.

УДК 332.01; 338.12

JEL Classification: B 29, R 19

ТЕТЯНА КАЛАШНІКОВА, канд. екон. наук, пров. наук. співроб.

Інститут демографії та проблем якості життя НАН України

01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: tatank@meta.ua

ORCID: 0000-0002-7963-3155

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ТЕОРІЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ У ЗАСТОСУНКУ ДО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СИСТЕМ

У сучасних умовах украї актуальною стає проблематика забезпечення резильєнтності територіальних економічних систем та економіки України загалом. Метою статті є дослідження еволюції теорії резильєнтності у застосунку до територіальних систем, яку було запропоновано зарубіжною економічною теорією у відповідь на виклики глобальної фінансово-економічної кризи 2008 р. і періоду відновлення після неї. Для формування основних положень дослідження використано загальнонаукові методи аналізу і синтезу, узагальнення, класифікації, системного аналізу. У роботі проаналізовано базові теорії резильєнтності та основні протиріччя, що постали перед дослідниками при їх формуванні. Так, досліджено погляди на питання щодо кінцевої мети резильєнтності, зокрема еволюцію з позиції, що такою метою є збереження стану рівноваги регіональної (міської) економічної системи, до відмови від цієї тези, коли кінцева мета розмивається і розглядається або як безперервний процес балансування економічної системи (а не повернення до ранішого або нового стабільного рівноважного стану), або з'являється теза щодо переривчатої рівноваги, що становить собою послідовність стабільних форм чи шляхів сталого зростання, яка переривається періодичними потрясіннями. Розглянуто інженерний, екологічний та еволюційний підходи до регіональної (міської) резильєнтності як відображення прагнення дослідників знайти певні аналогії з інших галузей науки, де явище «стійкості — резильєнтності» розроблено доволі ґрунтовно. Проведений аналіз дає підстави для виокремлення адаптивного підходу як найбільш перспективного і адекватного для цілей дослідження економічного змісту те-

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2024. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

риторіального аспекту резильєнтної економіки та формування відповідних практичних рекомендацій. Згідно з адаптивним підходом економічну резильєнтність розуміють як багатовимірну властивість, що включає не тільки здатність територіальної системи до відновлення після шоку і спротив потрясінням, але й адаптаційні властивості її економічної структури і здатність до відновлення позитивної економічної динаміки.

Ключові слова: резильєнтність, резильєнтність територіальних економічних систем, адаптивний цикл, адаптивний підхід.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. В умовах, коли економіка України зазнає шоків впливів через війну, тема резильєнтності економіки з теоретичного і з практичного погляду набуває великої актуальності. Резильєнтність економіки в її територіальному аспекті у більшості випадків асоціюється з регіональним або міським рівнем розгляду і зводиться на загал до необхідності дослідження здатності відповідної соціально-економічної системи (точніше — соціо-еколого-економічної системи) протистояти або відновлюватися після шоку або руйнування. В Україні по проведенню адміністративно-територіальної реформи особливо цікавим і актуальним об'єктом для дослідників процесів резильєнтності постає територіальна громада.

Аналіз досліджень та публікацій. Огляд наукової літератури показує, що зростання інтересу до вивчення резильєнтності відбувається після певних шоків збурень в економіці, як це наразі відбувається в українському науковому середовищі, а попередньо такий сплеск світової уваги прийшовся на період після глобальної економічної кризи 2008 р. і спричинену нею велику рецесію 2008—2010 рр. та наслідки епідемії *Covid-19*. Бібліографічний аналіз наукових робіт з проблематики резильєнтності економіки показує, що найбільшу увагу приділяли дослідженню питання економічної стійкості окремих підприємств і параметрам макроекономічної стабільності (стійкості) держави [1], натомість резильєнтність економіки регіонів, міст, територіальних громад на цьому тлі вивчені недостатньо. Особливо це стосується періоду до 2022 р.

Загалом слід зазначити, що поняття резильєнтності діалектично пов'язано з явищем кризи, шоку, збурення економічного середовища. В економіці такі явища можуть бути як наслідком циклічності економічних процесів, так і проявом екзогенних процесів, неекономічних за своїм походженням, що розповсюджують свій вплив і на цю сферу суспільного життя.

Зокрема О. Поляковою (O. Poliakova) [2] запропоновано науково-методичні підходи до оцінки наслідків криз неекономічного (біологічного та воєнного) походження та їх наслідків для економіки України. Автор зазначає: «Кризи неекономічного походження, які врешті-решт перетворюються на економічні, мають ту властивість, що вони не є попереджувальними. Розгортання цих криз відбувається несподівано, принаймні, для більшості

країн. Тому методів оцінки їх наслідків, зокрема, для економіки, а також прогнозування наслідків розроблено вкрай мало» [2, с. 247]. Авторський метод оцінювання ґрунтується на побудові когнітивної карти наслідків кризи неекономічного походження. Це передбачає оцінку у чотирьох вимірах: напрям оцінки (відповідно до сфери проявів кризи), суб'єктивно-об'єктивний (відповідно до використовуваних методів оцінки), часовий (відповідно до етапів виникнення і розгортання кризи) та макро-мезоекономічний (відповідно до масштабності кризи) виміри.

У роботі В. Хаустова (V. Khaustova) і О. Решетняк (O. Reshetniak) [3], аналізуючи період незалежності України, виділяють чотири таких надзвичайних шоківих збурення. Перший — це світова фінансова криза 2008 р., коли падіння української економіки суттєво перевищило падіння провідних країн. Другим потрясінням для економіки України був початок воєнної агресії РФ на сході та півдні країни у 2014 р. Третім шоком ХХІ ст. для України стала економічна криза, спричинена пандемією 2019—2020 рр. Четвертим, найбільш суттєвим економічним шоком в Україні є криза, викликана повномасштабною війною РФ проти України від 24 лютого 2022 р., що призвела до значних збитків у виробничому секторі та інфраструктурі, а також до втрати життів та соціальних збитків.

Повертаючись до висвітлення процесів економічної резильєнтності територіальних утворень у новітніх публікаціях, слід відзначити роботи [1, 4—7]. Так І. Лещух (I. Leshchukh) пропонує авторське трактування соціально-економічної резильєнтності просторово-суспільної системи як її здатності до адаптації (фактично поглинання) та/або пом'якшення втрат, трансформації (переорієнтації), швидкого відновлення після впливу шоків та викликів різного характеру завдяки внутрішнім адаптивним властивостям (факторам захисту). В роботі ідентифіковано та охарактеризовано «вроджені» та набуті фактори забезпечення резильєнтності. Описано ознаки резильєнтної соціально-економічної системи залежно від ступеня «взаємодії» цієї системи з шоковою подією чи кризою (гнучкість, адаптивність, здатність до швидкого відновлення після настання шоків та викликів різного характеру та значущості впливу) [1]. Автори Т. Мамадова (T. Mamatova) і В. Борисенко (V. Borysenko) [4] акцентують увагу на тому, що категорія «резильєнтність» розглядається у сфері публічного управління як здатність системи — території / громади / спільноти — поглинати руйнівні впливи і за цих умов зберігати основні функції та структуру, є якістю, яку необхідно набути, розвинути та безупинно вдосконалювати в межах держави, регіону чи громади. Забезпечення резильєнтності передбачає свідоме керування процесом адаптування системи з метою збереження певних її якостей та дозволу іншим зникнути, зберігаючи сутність (або «ідентичність») системи.

Зазначимо, що проблематика економічної резильєнтності територіальних систем розпадається на велику кількість локальних напрямків, пов'я-

заних із різноманітними аспектами життєстійкості соціуму. Це, зокрема, характеристики демографічної резильєнтності населення України [8] та домогосподарств [9].

Метою статті є дослідження еволюції теорії резильєнтності у застосунку до територіальних систем, яку було запропоновано зарубіжною економічною теорією у відповідь на виклики глобальної фінансово-економічної кризи 2008 р. і періоду відновлення після неї.

Новизна статті. У роботі набули подальшого розвитку дослідження теоретичних засад резильєнтності територіальних систем. Виокремлено основні підходи та їх еволюцію, на які спиралися закордонні дослідники. Проведений аналіз дає підстави для виокремлення адаптивного підходу як найбільш перспективного і адекватного для цілей дослідження економічного змісту територіального аспекту резильєнтної економіки та формування відповідних практичних рекомендацій.

Методи. Застосовано загальнонаукові методи аналізу і синтезу, узагальнення, класифікації, системного аналізу, аналізу наукових літературних джерел.

Виклад основного матеріалу. Якщо звернутися до дослідження еволюції теорії резильєнтності у застосунку до територіальних систем — регіональних або міських, то можна дійти висновку щодо відсутності єдиної позиції у поглядах на зміст цього поняття. Існує декілька теорій, які по-різному трактують зміст резильєнтності щодо просторових систем. Розглянемо більш докладно зміст наукової дискусії: у табл. 1 класифіковано найпоширеніші підходи до розгляду територіальної резильєнтності.

По-перше, слід зазначити, що одним із фундаментальних питань у дослідженні явища резильєнтності в економіці загалом і в регіональній економіці зокрема є питання щодо кінцевої мети резильєнтності. В закордонних наукових роботах можна спостерігати еволюцію погляду на це питання з позиції, що такою метою є збереження стану рівноваги регіональної (міської) економічної системи, до відмови від цієї тези, коли кінцева мета розмивається і розглядається або як безперервний процес балансування економічної системи, а не повернення до ранішого або нового стабільного рівноважного стану, або з'являється теза щодо переривчатої рівноваги, що становить собою послідовність стабільних форм або шляхів сталого зростання, яка переривається періодичними потрясіннями.

Так, за визначенням К. Фостера (К. А. Foster) [12, с. 14], «регіональна резильєнтність є здатністю регіону передбачати, готуватися, реагувати і відновлюватися після збурення». У колективній роботі (E. W. Hill, H. Wial and H. Wolman) [15, с. 4] автори розглядають регіональну резильєнтність як «здатність регіону... успішно відновлюватися після потрясінь у його економіці, які або збивають його зі шляху зростання, або мають потенціал скинути його зі шляху росту».

Проте основне протиріччя, яке не можна розв'язати, керуючись рівноважним підходом, полягає в тому, що коли резильєнтність визначається як здатність повертатися до рівноваги після збурення, ця теза дисонує з ідеєю позитивного розвитку і еволюції територіальних утворень. Оскільки за рівноважним підходом чим більш резильєнтним є регіон або місто, тим менше він має змінюватись у часі. Природно, що прийняти цю тезу можна, якщо мова йде про зовсім невеликий проміжок часу.

По-друге, дослідники вважають за доцільне акцентувати увагу на різниці у ступені здатності територіальних систем втримувати позитивну динаміку розвитку після дії шоку і виділяють статичну економічну резильєнтність і динамічну економічну резильєнтність. На думку А. Роуз (A.Z. Rose) [16, с. 8], статична економічна резильєнтність є здатністю об'єктів або системи продовжувати функціонувати у стані шоку, а під динамічною економічною резильєнтністю розуміють швидкість, з якою об'єкт або система відновлюється після шоку для досягнення бажаного стану. В роботі [17, с. 8] можна побачити приклад визначення динамічної системи — Т. Сванстрем подає визначення резильєнтного регіону як об'єднання, де постійно діють ринки і місцеві політичні структури, що постійно адаптуються до змін умов навколишнього середовища, і тільки коли ці процеси зазнають невдачі (часто через помилкове втручання вищих рівнів влади, обмежених у своїй здатності до інновацій), система вимушена змінювати великі структури.

По-третє, оскільки економічна резильєнтність є доволі складним для розуміння поняттям, дослідники намагаються знайти певні аналогії з інших галузей науки, де явище «стійкості — резильєнтності» розроблено доволі ґрунтовно. Саме тому виникають інженерний, екологічний або еволюційний підходи до регіональної (міської) резильєнтності. Так, інженерний підхід у застосуванні до резильєнтності регіону є близьким до поняття еластичності. Він фокусує увагу на досягненні стану стабільності системи, яка перебуває в стані, близькому до рівноважного, або у стаціонарному стані, де резильєнтність (стійкість) до збурень і швидкість повернення до рівноваги, що існувала раніше, використовується для визначення сутності резильєнтності.

Поняття інженерної резильєнтності має схожість зі стандартним використанням рівноваги у мейнстрімі економічної теорії. У цьому випадку шок або порушення рівноваги зміщує економіку з її шляху рівноважного зростання, але припускається, що сили самокоректування і регулювання кінець-кінцем повернуть її на шлях рівноваги. Таким чином, відносна стійкість різних економік буде вимірюватися з погляду їх сприйнятливості до відхилення від траєкторії рівноваги (їх «чутливості» до потрясінь) і їх часу реакції до встановлення рівноваги. Проте можливі випадки, коли не відбувається повернення до попереднього врівноваженого стану, а має місце перехід на нижчу або вищу траєкторію розвитку [20, с. 29].

Таблиця 1. Класифікація теорій територіальної резильєнтності

Критерій класифікації	Головна теза концепції	Автори робіт, що репрезентують відповідну наукову позицію
<p>1. Щодо уявлення про кінцеву мету регіональної резильєнтності</p>	<p>Збереження стану рівноваги регіональної (міської) економічної системи Зокрема, резильєнтність розглядають як здатність регіону передбачати, готуватися, реагувати і відновлюватися після збурення Відмова від тези щодо відновлення рівноваги: резильєнтність розглядають як безперервний процес, а не повернення до ранішого або нового стабільного рівноважного стану Опора на поняття переривчастості рівноваги, яке має біологічне походження, становить собою послідовність стабільних форм або шляхів сталого зростання, яка переривається періодичними потрясіннями Повертається на траєкторію економічного зростання</p>	<p>К. Холлінг (C. Holling) [10]; С. Пімм (S. Pimm) [11]; К. Фостер (K. Foster) [12] С. Карпентер (S. Carpenter), Ф. Вестлі (F. Westley) і М. Тернер (M. Turner) [13] Р. Рамлоган (R. Ramlogan) і Дж. Меткалф (J. Metcalfe) [14] Е. Хілл (E. Hill), Х. Віал (H. Vial) і Х. Волман (H. Wolman) [15] А.З. Роуз (A.Z. Rose) [16] А.З. Роуз (A.Z. Rose) [16]; Т. Сванстрем (T. Swanstrom) [17]; Р. Пендал (R. Pendall), К. Фостер (K. Foster), М. Ковелл (M. Cowell) [18] К. Холлінг (C. Holling) [10]; С. Пімм (S. Pimm) [11]</p>
<p>2. Щодо здатності втримувати позитивну динаміку розвитку після дії шоку</p>	<p>Відбиває спроби якісно-кількісно оцінити поведінку територіальної системи у відповідь на певне збурення Дефініція концепції: статична резильєнтність, динамічна резильєнтність</p>	
<p>3. Щодо основних підходів до визначення ідеї резильєнтності</p>	<p>Фокусується на стабільності системи, яка перебуває в стані, близькому до рівноважного, або у стаціонарному стані, де резильєнтність (стійкість) до збурень і швидкість повернення до рівноваги, що існувала раніше, використовується для визначення сутності резильєнтності Є близьким до поняття еластичності Дефініція концепції: інженерний підхід, інженерна резильєнтність</p>	

<p>Фокусується на питанні щодо того, чи змушують збурення і потрясіння переходити систему в інший режим поведінки (функціонування)</p> <p>Є близьким до поняття пристосованості</p> <p>Дефініція концепції: екологічний підхід, екологічна резильєнтність:</p> <p>а) резильєнтність співвідноситься з величиною шокового збурення, який може бути поглинутим до того як система змінить свою структуру і функції та буде сформований інший набір процесів</p> <p>б) резильєнтність пов'язується з ідеєю пристосованості</p>	<p>К. Холлінг (C. Holling) [10]</p>
<p>Фокусується на еволюційному підході до поняття резильєнтності, коли її розглядають як здатність системи підтримувати довгостроковий розвиток і витримувати різні збурення, що пов'язані із довготривалою здатністю до адаптації та перебудови своєї структури</p> <p>Є близьким до поняття адаптації</p> <p>Дефініція концепції: еволюційний підхід, еволюційна резильєнтність</p>	<p>Дж. МакГлейд (J. McGlade), Р. Мюррей (R. Murray) і Дж. Болдуїн (J. Baldwin) [19]</p> <p>Дж. Сіммі (J. Simmie), Р. Мартін (R. Martin) [20]; Р. Мартін (R. Martin) [21]; Р. Пендал (R. Pendall), К. Фостер (K. Foster), М. Коуелл (M. Cowell) [18]; С. Крістоферсон (S. Christopherson), Дж. Мічі (J. Michie), П. Тайлер (P. Tyler) [22]; Р. Хасінк (R. Hassink) [23]</p>

Джерело: складено автором.

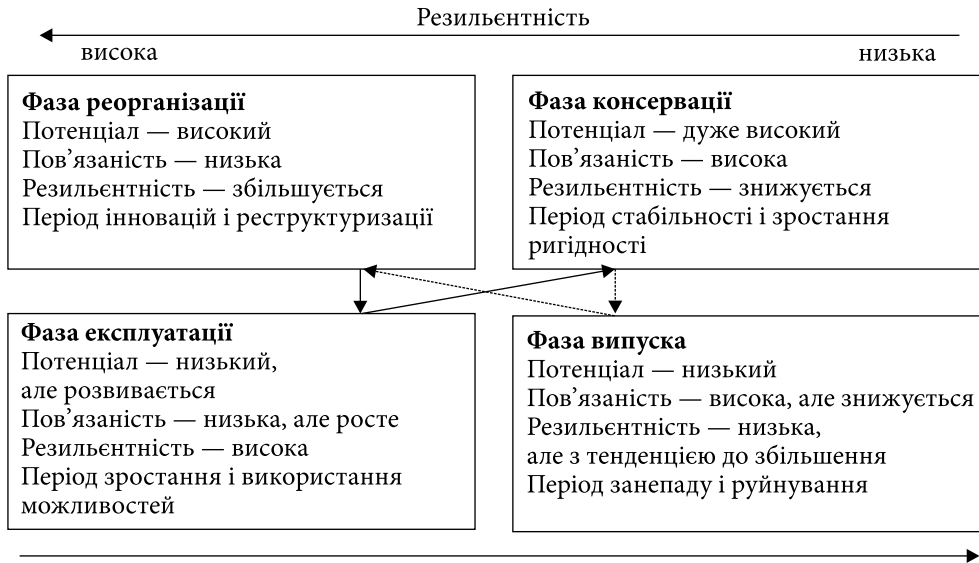

Рис. 1. Модель чотириетапного адаптивного циклу регіональної економічної резильєнтності

Джерело: [20, с. 33].

Екологічний підхід, «екологічна» резильєнтність регіону є близькою до поняття пристосованості і фокусується на питанні щодо того, чи змушують збурення і потрясіння переходити систему в інший режим поведінки (функціонування).

Найбільш поширеним сьогодні є еволюційний підхід до розуміння дії механізмів резильєнтності, який є близьким до поняття адаптації. Дослідники, котрі обирають еволюційний підхід, трактують резильєнтність як здатність системи підтримувати довгостроковий розвиток і витримувати різні збурення, пов’язані із довготривалою здатністю до адаптації та перебудови своєї структури. За еволюційного підходу резильєнтність регіонів або міст розглядають як безперервний процес, а не як повернення до рівноваги або відновлення сталого стану.

Відповідно регіональну економічну резильєнтність розуміють як багатовимірну властивість, що включає не тільки відновлення після шоку і спротив (передусім здатність регіонів протистояти руйнівним потрясінням), але й переорієнтацію (наскільки регіон адаптує свою економічну структуру) та оновлення (якою мірою регіон відновлює свій шлях росту, що був до шоку) [21].

Серед надбань еволюційного підходу можна навести модель адаптивного циклу, що була запропонована Дж. Сіммі (J. Simmie), Р. Мартін (R. Martin) у роботі [20], які узагальнили ідеї, викладені в роботах [16, 18]. Модель адаптивного циклу, застосована до регіональної економіки, має вигляд,

представлений на рис. 1. Даний цикл включає дві петлі: одна пов'язана з виникненням, розвитком і стабілізацією певної економічної структури і шляхом зростання (від експлуатації до збереження), а друга пов'язана з можливою ригідністю і занепадом цієї структури і траєкторії зростання, і відкриттям нового потенціалу.

На етапі експлуатації відбувається регіональне економічне зростання і накопичується виробничий, людський та інтелектуальний потенціал, оскільки нові місцеві галузі використовують порівняльні переваги і різноманітні зовнішні ефекти локалізації. Але із продовженням цього зростання збільшується пов'язаність між різними компонентами регіональної економіки, а модель розвитку стає все більш ригідною, знижується її стійкість до різноманітних потрясінь. І якщо реалізується такого роду шок, вірогідно відбудеться структурний спад і втрата імпульсу до зростання. Фірми припиняють свою роботу і покидають регіон, ступінь пов'язаності знижується, локалізовані тут агломерації втрачають свій вплив. Старі моделі виробництва та інституційні форми руйнуються, а ресурси вивільнюються. Це відкриває можливості для реалізації другого циклу «реліз — реорганізація», який характеризується інноваціями, експериментами і реструктуризацією у міру появи нових видів діяльності. Пов'язаність низька, потенціал для створення нових шляхів є високим, траєкторії розвитку відкриті і, відповідно, є високою резильєнтність. З експлуатацією конкретних форм нової діяльності і нових технологій розвиваються нові порівняльні переваги і запускається новий виток регіонального зростання і накопичення потенціалу [18].

Узагальнюючи наведене вище, слід зазначити, що для цілей дослідження, яке має на меті вивчення економічного змісту територіального аспекту резильєнтної економіки, найбільш доцільним вбачається застосування адаптивного підходу, за яким *економічну резильєнтність розуміємо як багатовимірну властивість, що включає не тільки здатність територіальної системи до відновлення після шоку і спротив потрясінням, але й адаптаційні властивості її економічної структури і здатність до відновлення позитивної економічної динаміки.*

Висновки. Територіальний вимір економічної резильєнтності територіальних систем є доволі специфічним предметом дослідження, якщо метою наукових розвідок є пошук певних єдиних теоретико-методологічних засад життєстійкості територіальної економічної системи. Ситуація ускладнюється тим, що основний масив досліджень з цієї тематики є «калейдоскопом» окремих територіальних кейсів, де досліджуються історії успіху або занепаду міст, агломерацій, регіонів тощо. Тому наукові роботи, присвячені формуванню певної загальної теорії економічної резильєнтності територіальних систем, викликають увагу і спонукають до рефлексії щодо можливості застосування запропонованих підходів до вивчення об'єкта дослідження, цікавого досліднику.

Склалося так, що світова фінансово-економічна криза 2008 р. стала потужним поштовхом для досліджень у сфері резильєнтності економічних систем і територіальних зокрема. На хвилі підвищеного інтересу до проблеми економічна наука збагатилася низкою системних досліджень, спрямованих саме на опрацювання єдиної теорії резильєнтності, і дослідники спираються на ці ідеї до теперішнього часу. Українська економічна наука зараз перебуває в аналогічному стані усвідомлення нагальної потреби у такого роду дослідженнях з метою формування практичних рекомендацій для окремих громад, міст, регіонів. У запропонованій статті автором досліджено еволюцію теорії резильєнтності, яку було запропоновано зарубіжною економічною теорією у відповідь на виклики глобальної фінансово-економічної кризи 2008 р. і періоду відновлення після неї у застосунку до територіальних систем. У роботі проаналізовано базові теорії резильєнтності та основні протиріччя у їх формулюванні, що постали перед дослідниками. Так, досліджено погляди на питання щодо кінцевої мети резильєнтності, зокрема еволюцію від позиції, що такою метою є збереження стану рівноваги регіональної (міської) економічної системи, до відмови від цієї тези, коли кінцева мета розмивається і розглядається або як безперервний процес балансування економічної системи, а не повернення до раніше існуючого або нового стабільного рівноважного стану, або з'являється теза щодо переривчатої рівноваги, що становить собою послідовність стабільних форм або шляхів сталого зростання, яка переривається періодичними потрясіннями. Розглянуто інженерний, екологічний або еволюційний підходи до регіональної (міської) резильєнтності як відображення дослідників знайти певні аналогії з інших галузей науки, де явище «стійкості — резильєнтності» розроблено доволі ґрунтовно. Проведений аналіз дає підстави для виокремлення адаптивного підходу як найбільш перспективного і адекватного для цілей дослідження економічного змісту територіального аспекту резильєнтної економіки та формування відповідних практичних рекомендацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лещух І. Еволюція теоретичних підходів до дослідження соціально-економічної резильєнтності країни та регіонів в умовах нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-50>
2. Полякова О. Ю. Підходи до оцінки впливу криз неекономічного походження на соціально-економічну систему України. *Проблеми економіки*. 2022. № 4. С. 245—253. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-4-245-253>
3. Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Резильєнтність економіки: сутність і виклики для України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 7. С. 30—41. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-30-41>
4. Маматова Т., Борисенко В. Теоретичне підґрунтя дослідження процесів публічного управління у сфері забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні.

- Публічне управління та місцеве самоврядування. 2023. № 2. С. 67—73. <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-2-9>
5. Пахненко О. Сутність та складові резильєнтності громад в контексті COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-51>
 6. Koliou M., van de Lindt J. W., McAllister T. P., Ellingwood B. R., Dillard M., Cutler H. State of the research in community resilience: progress and challenges. *Sustainable and Resilient Infrastructure*. 2020. Vol. 5. No 3. P. 131—151. <https://doi.org/10.1080/23789689.2017.1418547>
 7. Fenxia Z. The community resilience measurement throughout the COVID-19 pandemic and beyond — an empirical study based on data from Shanghai, Wuhan and Chengdu. *International journal of disaster risk reduction: IJDRR*. 2022. Vol. 67. 102664. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2021.102664>
 8. Аксьонова С., Шевчук П. Характеристики демографічної резильєнтності населення України у період пандемії COVID-19. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 56 (2). С. 3—24. <https://doi.org/10.15407/dse2024.02.003>
 9. Заяць В. Фінансова поведінка домогосподарств у контексті їх резильєнтного розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 55 (1). С. 41—58. <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.041>
 10. Holling C. S. Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*. 1973. Vol. 4. P. 1—23. URL: <https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/26/1/RP-73-003.pdf> (дата звернення: 01.10.2024).
 11. Pimm S. L. The complexity and stability of ecosystems. *Nature*. 1984. Vol. 307. P. 321—326. <https://doi.org/10.1038/307321a0>
 12. Foster K. A. A Case Study Approach to Understanding Regional Resilience. Working Paper 2007-08, Institute of Urban and Regional Development, University of California, Berkeley. 2007. URL: <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/59413/1/592535347.pdf> (дата звернення: 01.10.2024).
 13. Carpenter S. R., Westley F., Turner M. Surrogates for resilience of social-ecological systems. *Ecosystems*. 2005. Vol. 8. P. 941—944. <https://doi.org/10.1007/s10021-005-0170-y>
 14. Ramlogan R., Metcalfe J. S. Restless capitalism: a complexity perspective on modern capitalist economies. In: E. Garnsey and J. McGlade (eds). *Complexity and Co-Evolution: Continuity and Change in Socio-Economic Systems*. Cheltenham: Edward Elgar, 2006. P. 115—146. URL: https://econpapers.repec.org/RePEc:elg:eechap:3679_5 (дата звернення: 01.10.2024).
 15. Hill E. W., Wial H., Wolman H. Exploring Regional Economic Resilience. Working Paper 2008-04, Institute of Urban and Regional Development (IURD), University of California, Berkeley. 2008. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.5099.4000>
 16. Rose A. Z. Economic Resilience to Disasters. CREATE Research Archive. 2009. URL: https://www.researchgate.net/publication/239823919_Economic_Resilience_to_Disasters (дата звернення: 01.10.2024).
 17. Swanstrom T. Regional Resilience: A critical examination of the ecological framework. Working Paper 2008-07, Institute of Urban and Regional Development (IURD), University of California, Berkeley. 2008. URL: <https://escholarship.org/uc/item/9g27m5zg#main> (дата звернення: 01.10.2024).
 18. Pendall R., Foster K. A., Cowell M. Resilience and regions: Building understanding of the Metaphor. Working Paper 2007-12, Institute of Urban and Regional Development (IURD), University of California, Berkeley. 2007. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/59385/1/59284076X.pdf> (дата звернення: 01.10.2024).
 19. McGlade J., Murray R., Baldwin J. et al. Industrial resilience and decline: a co-evolutionary approach. In: E. Garnsey and J. McGlade (eds). *Complexity and Co-Evolution: Continuity*

- and Change in Socio-Economic Systems. Cheltenham: Edward Elgar, 2006. P. 147—176. <https://doi.org/10.4337/9781847202925.00011>
20. Simmie J., Martin R. The economic resilience of regions: towards an evolutionary approach. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2010. Vol. 3(1). P. 27—43. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp029>
 21. Martin R. Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of Economic Geography*. 2012. Vol. 12 (1). P. 1—32. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbr019>
 22. Christopherson S., Michie J., Tyler P. Regional resilience: theoretical and empirical perspectives. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2010. Vol. 3 (1). P. 3—10. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsq004>
 23. Hassink R. Regional resilience: A promising concept to explain differences in regional economic adaptability? *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2010. Vol. 3 (1). P. 45—58. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp033>
 24. Holling C. S., Gunderson L. H. Resilience and adaptive cycles. In: L. Gunderson and C.S. Holling (eds). *Panarchy: Understanding Transformations in Human and Natural Systems*. Washington, DC: Island Press, 2002. P. 25—62. URL: <https://www.loisellelab.org/wp-content/uploads/2015/08/Holling-Gundersen-2002-Resilience-and-Adaptive-Cycles.pdf> (дата звернення: 01.10.2024).

REFERENCES

1. Leshchukh, I. (2024). Evolution of theoretical approaches to research socio-economic resilience countries and regions in conditions of instability. *Economy and Society*, 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-50> [in Ukrainian].
2. Poliakova, O. Yu. (2022). The Approaches to Assessing the Impact of Crises of Non-Economic Origin in the Socioeconomic System of Ukraine. *The problems of economy*, 4, 245—253. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-4-245-253> [in Ukrainian].
3. Khaustova, V. Ye., & Reshetnyak, O. I. (2023). Resilience of Economy: Its Essence and Challenges for Ukraine. *Business Inform*, 7, 30—41. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-30-41> [in Ukrainian].
4. Mamatova, T., & Borysenko, V. (2023). Theoretical basis for the study of the public administration processes in the domain of local communities' resilience in Ukraine. *Public administration and local government*, 2, 67—73. <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-2-9> [in Ukrainian].
5. Pakhnenko, O. (2022). Essence and components community resilience in the context of COVID-19. *Economy and Society*, 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-51> [in Ukrainian].
6. Koliou, M., van de Lindt, J., McAllister, Th., Ellingwood, B., Dillard, M., & Cutler, H. (2018). State of the research in community resilience: progress and challenges. *Sustainable and Resilient Infrastructure*, 5 (3), 131—151. <https://doi.org/10.1080/23789689.2017.1418547>
7. Fenxia, Z. (2022). The community resilience measurement throughout the COVID-19 pandemic and beyond — an empirical study based on data from Shanghai, Wuhan and Chengdu. *International journal of disaster risk reduction: IJDRR*, 67, 102664. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2021.102664>
8. Aksyonova, S., & Shevchuk, P. (2024). Characteristics of demographic resilience of the population in Ukraine during the pandemic of COVID-19. *Demography and Social Economy*, 56 (2), 3—24. <https://doi.org/10.15407/dse2024.02.003> [in Ukrainian].
9. Zaiats, V. (2024). Financial behavior of households in the context of their resilient development. *Demography and Social Economy*, 55 (1), 41—58. <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.041> [in Ukrainian].

10. Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, 1—23. <https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/26/1/RP-73-003.pdf>
11. Pimm, S. L. (1984). The complexity and stability of ecosystems. *Nature*, 307, 321—326. <https://doi.org/10.1038/307321a0>
12. Foster, K. A. (2007). A Case Study Approach to Understanding Regional Resilience. Working Paper 2007-08, Institute of Urban and Regional Development (IURD), University of California, Berkeley. <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/59413/1/592535347.pdf>
13. Carpenter, S. R., Westley, F., & Turner, M. (2005). Surrogates for resilience of socio-ecological systems. *Ecosystems*, 8, 941—944. <https://doi.org/10.1007/s10021-005-0170-y>
14. Ramlogan, R., & Metcalfe, J. S. (2006). Restless capitalism: a complexity perspective on modern capitalist economies. In: E. Garnsey and J. McGlade (eds). *Complexity and Co-Evolution: Continuity and Change in Socio-Economic Systems*. Cheltenham: Edward Elgar, 115—146. https://econpapers.repec.org/RePEc:elg:eechap:3679_5
15. Hill, E. W., Wial, H., & Wolman, H. (2008). Exploring Regional Economic Resilience. Working Paper 2008-04, Institute of Urban and Regional Development (IURD), University of California, Berkeley. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.5099.4000>
16. Rose, A. Z. (2009). Economic Resilience to Disasters. CREATE Research Archive. https://www.researchgate.net/publication/239823919_Economic_Resilience_to_Disasters
17. Swanstrom, T. (2008). Regional Resilience: A critical examination of the ecological framework. Working Paper 2008-07, Institute of Urban and Regional Development (IURD), University of California, Berkeley. <https://escholarship.org/uc/item/9g27m5zg#main>
18. Pendall, R., Foster, K. A., & Cowell, M. (2007). Resilience and regions: Building understanding of the Metaphor. Working Paper 2007-12, Institute of Urban and Regional Development (IURD), University of California, Berkeley. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/59385/1/59284076X.pdf19>
19. McGlade, J., Murray, R., & Baldwin, J. et al. (2006). Industrial resilience and decline: a co-evolutionary approach. In: E. Garnsey and J. McGlade (eds). *Complexity and Co-Evolution: Continuity and Change in Socio-Economic Systems*. Cheltenham: Edward Elgar, 147—176. <https://doi.org/10.4337/9781847202925.00011>
20. Simmie, J., & Martin, R. (2010). The economic resilience of regions: towards an evolutionary approach. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3 (1), 27—43. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp029>
21. Martin, R. (2012). Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of Economic Geography*, 12 (1), 1—32. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbr019>
22. Christopherson, S., Michie, J., & Tyler, P. (2010). Regional resilience: theoretical and empirical perspectives. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3 (1), 3—10. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsq004>
23. Hassink, R. (2010). Regional resilience: A promising concept to explain differences in regional economic adaptability? *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3 (1), 45—58. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp033>
24. Holling, C. S., & Gunderson, L. H. (2002). Resilience and adaptive cycles. In: L. Gunderson and C. S. Holling (eds). *Panarchy: Understanding Transformations in Human and Natural Systems*. Washington, DC: Island Press, 25—62. <https://www.loisellelab.org/wp-content/uploads/2015/08/Holling-Gundersen-2002-Resilience-and-Adaptive-Cycles.pdf>

Стаття надійшла до редакції журналу 07.10.2024

Tetiana Kalashnikova, PhD (Economics), Leading Researcher
Institute for Demography and Life Quality Problems of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Tarasa Shevchenka, 60
E-mail: tatank@meta.ua
ORCID: 0000-0002-7963-3155

STUDY OF THE EVOLUTION OF THE THEORY
OF RESILIENCE IN APPLICATION TO TERRITORIAL SYSTEMS

In the modern context, the problem of ensuring the resilience of territorial economic systems and the economy of Ukraine as a whole is extremely relevant. The purpose of the article is to study the evolution of the theory of resilience in application to territorial systems, which was proposed by foreign economic theory in response to the challenges of the global financial and economic crisis of 2008 and the period of recovery after it. To form the main postulates of the study, general scientific methods of analysis and synthesis, generalization, classification, system analysis were used. The work analyzes the basic theories of resilience. The main contradictions that were faced by researchers during their development were investigated as well. The views on the question of the ultimate goal of resilience have been investigated. In particular, the evolution from the point of view that this goal is to maintain the state of equilibrium of the regional (urban) economic system, to the abandonment of this thesis, when the ultimate goal is blurred and either is considered as a continuous process of balancing the economic system, rather than returning to a previously existing or a new stable equilibrium condition, or there is a thesis of interrupted equilibrium, which is a sequence of stable forms or pathways of sustainable growth that is interrupted by periodic shocks. Engineering, ecological and evolutionary approaches to regional (urban) resilience have been studied by scientists on the way to finding an analogy from other fields of science, where the phenomenon of “sustainability — resilience “ has been developed quite carefully. The analysis gives the grounds for highlighting the adaptive approach as the most promising and adequate for the purpose of studying the economic content of the territorial aspect of the economy and the formation of relevant practical recommendations. According to the adaptive approach, economic resilience is understood as a multidimensional property, which includes not only the ability of the territorial system to recover from shock, but also the adaptive properties of its economic structure and the ability to restore positive economic dynamics.

Keywords: resilience, resilience of territorial economic systems, adaptive cycle, adaptive approach.